

بررسی تأثیر مالکیت نهادی بر رابطه بین تنوع هیئت مدیره و قابلیت مقایسه صورت های مالی

کاظم نحاس^۱ | احسان محمدی*^۲

چکیده

در پژوهش حاضر، تأثیر مالکیت نهادی بر رابطه بین تنوع هیئت مدیره و قابلیت مقایسه صورت های مالی در شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، مورد آزمون قرار گرفته است. پژوهش حاضر پژوهشی کاربردی و از نوع پژوهش های شبه تجربی و روش شناسی آن از نوع پس رویدادی است. در راستای تحقق اهداف پژوهش دو فرضیه اصلی و چهار فرضیه فرعی تدوین شده است. جهت آزمون فرضیه های پژوهش از مدل رگرسیون خطی چند متغیره و داده های ترکیبی استفاده شده است. نمونه آماری پژوهش شامل ۱۱۷ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران است که بر اساس روش نمونه گیری در دسترس انتخاب شده و طی سال های ۱۳۹۷ تا ۱۴۰۱ مورد بررسی قرار گرفته است. نتایج نشان می دهد که تنوع جنسیتی هیئت مدیره موجب افزایش قابلیت مقایسه صورت های مالی می شود. پس سرمایه گذاران نهادی به مقایسه پذیری علاقه مند هستند، زیرا توانایی آن ها را برای مقایسه راه های سرمایه گذاری و گرفتن بهترین تصمیم ها بهبود می بخشد. از طرفی دیگر با در نظر گرفتن تأثیر مثبت مالکیت نهادی، وقتی مالکیت نهادی بالا باشد، تأثیر تنوع هیئت مدیره بر قابلیت مقایسه بارزتر می شود.

واژه های کلیدی: مالکیت نهادی، تنوع هیئت مدیره، قابلیت مقایسه صورت های مالی.

^۱ استادیار حسابداری دانشگاه غیرانتفاعی زند شیراز

^۲ نویسنده مسئول: دانشجوی کارشناسی ارشد رشته حسابداری گرایش مدیریت، موسسه غیرانتفاعی زند شیراز/

Gentmohamadi@gmail.com

مقدمه

هیئت استانداردهای حسابداری مالی بیان می‌کند که قابلیت مقایسه یکی از مهم‌ترین و مطلوب‌ترین ویژگی‌های گزارشگری صورت‌های مالی است که برای استفاده کنندگان صورت‌های مالی مفید است، زیرا به ارزیابی عملکرد واقعی شرکت کمک می‌کند و تصمیم‌گیری آگاهانه را تسهیل می‌کند و در نهایت به تفسیر اطلاعات حسابداری کمک می‌کند. همچنین مقایسه پذیری دقت و کیفیت اطلاعات حسابداری را بهبود می‌بخشد و در عین حال هزینه کسب و پردازش آن را به حداقل می‌رساند (دی فرانکو و همکاران^۳، ۲۰۱۱؛ بارث و همکاران^۴، ۲۰۱۲؛ ژانگ^۵، ۲۰۱۸). از سوی دیگر قابلیت مقایسه، صورت‌های مالی عدم تقارن اطلاعاتی را کاهش می‌دهد که این امر منجر به افزایش شفافیت، نوآوری بالاتر (چیرکوپ و همکاران^۶، ۲۰۲۰)، تخصیص کارآمد منابع (کیم و همکاران^۷، ۲۰۲۰)، اطلاع‌رسانی بیشتر قیمت سهام (چوی و همکاران^۸، ۲۰۱۹)، اجتناب مالیاتی کمتر (مجید و یان^۹، ۲۰۱۹)، کاهش هزینه سرمایه (ایم‌هوف و همکاران^{۱۰}، ۲۰۱۷)، به حداقل رساندن ریسک اعتباری (کیم و همکاران، ۲۰۱۳)، کاهش ریسک سقوط قیمت سهام (کیم و همکاران، ۲۰۱۶)، و دقت پیش‌بینی (دی فرانکو و همکاران، ۲۰۱۱) می‌شود. با این توجه به مزایای مختلفی که در ادبیات مرتبط با قابلیت مقایسه وجود دارد. اما تنها تعداد انگشت شماری از پژوهش‌ها بر روی عوامل تعیین‌کننده قابلیت مقایسه صورت‌های مالی متمرکز شده‌اند (کائو و همکاران^{۱۱}، ۲۰۱۶؛ فرانسیس و همکاران^{۱۲}، ۲۰۱۴؛ ایم‌هوف و همکاران، ۲۰۱۸؛ لی و همکاران^{۱۳}، ۲۰۱۶؛ مجید و همکاران^{۱۴}، ۲۰۱۸؛ دهول و همکاران^{۱۵}، ۲۰۲۱). اما به نظر می‌رسد یکی از عواملی که با قابلیت مقایسه صورت‌های مالی در ارتباط است، نقش تنوع هیئت مدیره مانند سن، جنسیت، تخصص فنی و تجربه اداره یک شرکت باشد، چرا که هیئت‌مدیره‌های سازمان به دلیل ماهیت استراتژیکی که دارند تصمیماتشان بر تمام نتایج سازمان تأثیر می‌گذارند (آرارات و همکاران^{۱۶}، ۲۰۱۵) و باعث بهبود قابلیت مقایسه می‌شود. به عبارت بهتر تأثیر تنوع بر عملکرد هیئت مدیره (به عنوان مثال، با وظایف مشابه، موقعیت برابر و اهداف مشترک) ممکن است به غلبه بر تضاد منافع کمک کند، که عملکرد و کیفیت حاکمیت را افزایش می‌دهد و منجر به قابلیت مقایسه بالاتر می‌شود. در این باره نظریه نمایندگی (جنسن و مک‌لینگ^{۱۷}، ۱۹۷۶) نشان می‌دهد که ساز و کارهای حاکمیتی با کیفیت بالاتر ممکن است به کاهش مشکلات نمایندگی کمک کند، شفافیت را افزایش می‌دهد که منجر به عدم تقارن اطلاعاتی کمتر می‌شود (چانگ و همکاران^{۱۸}، ۲۰۱۰). پس هنگامی که تنوع جنسیتی در هیئت مدیره بیشتر باشد، منجر به نظارت مدیریتی بهتر و

³ De Franco et al

⁴ Barth et al

⁵ Zhang

⁶ Chircop et al

⁷ Kim et al

⁸ Choi et al

⁹ Majeed & Yan

¹⁰ Imhof et al

¹¹ Cao et al

¹² Francis et al

¹³ Lee et al

¹⁴ Majeed et al

¹⁵ Dhole et al

¹⁶ Ararat et al

¹⁷ Jensen & Meckling

¹⁸ Chung et al

فرصت‌طلبی کمتری می‌شود که منجر به افشای مالی با کیفیت بالاتر می‌شود (اولاه و همکاران^{۱۹}، ۲۰۱۹؛ وحید^{۲۰}، ۲۰۱۹). از آنجایی که تنوع جنسیتی بیشتر کیفیت گزارش مالی را بهبود می‌بخشد، پس قابلیت مقایسه را نیز بهبود می‌بخشد. همچنین تنوع مرتبط با وظایف (مدت تصدی، تخصص و تحصیلات) توانایی‌های شناختی هیئت مدیره را افزایش می‌دهد، عملکرد هیئت مدیره را بهبود می‌بخشد و باعث نظارت بر مدیران می‌شود (هرجاتو و همکاران^{۲۱}، ۲۰۱۸). در واقع بهبود عملکرد هیئت مدیره از طریق مدت تصدی، تخصص و تحصیلات، کیفیت و شفافیت گزارشگری مالی را افزایش می‌دهد (بلال و کمال^{۲۲}، ۲۰۱۸؛ لی و وحید^{۲۳}، ۲۰۱۸؛ لیو و سان^{۲۴}، ۲۰۱۰؛ جبران و همکاران^{۲۵}، ۲۰۲۰). بنابراین می‌توان گفت تنوع در مدت تصدی، تخصص و تحصیلات بالاتر نظارت بر مدیریت را تقویت کند و در نتیجه جنبه کیفی کیفیت گزارش‌های مالی، یعنی قابلیت مقایسه را افزایش دهد. بر اساس این استدلال‌ها، مزایایی تنوع هیئت مدیره انگیزه عدم تقارن اطلاعات را کاهش می‌دهد و منجر به گزارش‌های مالی با کیفیت بالاتر می‌شود و از آنجایی که مقایسه‌پذیری بالاتر کیفیت اطلاعات و عدم تقارن اطلاعات را بهبود می‌بخشد، بنابراین تنوع بیشتر باعث افزایش قابلیت مقایسه می‌شود (اولاه و همکاران، ۲۰۲۲). علاوه بر این تنوع هیئت مدیره، مالکیت نهادی نقش بسیار مهمی در نظارت و کنترل مدیران ایفا می‌کند، زیرا بر اساس درصد زیادی از مالکیت و حق رأی، شرکت می‌تواند مدیران را به حذف یا اجتناب از رفتار فرصت‌طلبانه ترغیب کند تا از این طریق اطمینان حاصل کنند که مدیران تصمیمات شرکتی خوبی می‌گیرند (ادمانز و همکاران^{۲۶}، ۲۰۱۹)؛ همچنین می‌تواند در دستیابی به مقایسه صورت مالی کمک کند، چرا که هرچه صورت مالی قابل مقایسه‌تر باشد، تصمیمات مدیران به صورت بهینه انجام شده است (چن و همکاران^{۲۷}، ۲۰۱۸). پس می‌توان چنین استدلال کرد که سهامداران نهادی نیز از صورت مالی قابل مقایسه تر حمایت می‌کنند. پس با در نظر گرفتن تأثیر مثبت مالکیت نهادی بر قابلیت مقایسه صورت مالی انتظار می‌رود وقتی مالکیت نهادی بالا است، تأثیر تنوع هیئت مدیره بر قابلیت مقایسه بارزتر شود (اولاه و همکاران، ۲۰۲۲). با این حال در عمده پژوهش‌های داخلی صورت گرفته بر عوامل مؤثر بر قابلیت مقایسه صورت مالی، موضوع تنوع هیئت مدیره و مالکیت نهادی نادیده انگاشته شده و یک فضای خالی در ادبیات مالی برای پژوهش در این باره وجود دارد که این خود، انگیزه‌ای جهت انجام پژوهش حاضر می‌باشد. از این رو این پژوهش حاضر باهدف ارزیابی در جهت تعیین اینکه صورت مالی قابل مقایسه تر به تنوع هیئت مدیره و مالکیت نهادی بستگی دارد؛ می‌پردازد تا مشخص نماید که آیا مالکیت نهادی بر رابطه بین تنوع هیئت مدیره و قابلیت مقایسه صورت‌های مالی تأثیر معناداری وجود دارد یا خیر.

---

¹⁹ Ullah et al

²⁰ Wahid

²¹ Harjoto et al

²² Bilal & Komal

²³ Li & Wahid

²⁴ Liu & Sun

²⁵ Jebran et al

²⁶ Adams et al

²⁷ Chen et al

مبانی نظری پژوهش

در ادبیات حسابداری و مالی قابلیت مقایسه ارزش اطلاعات حسابداری امری حیاتی است. به همین دلیل تنظیم‌کنندگان استاندارد و دانشگاهیان ارزش مقایسه پذیری را پژوهش‌های خود برجسته کرده‌اند (هیئت استانداردهای حسابداری مالی^{۲۸}، ۲۰۱۳). در واقع هنگامی که اطلاعات قابل مقایسه در دسترس باشد، منجر به تصمیم‌گیری کارآمد می‌شود، زیرا به شناسایی شباهت‌ها و تفاوت‌ها کمک می‌کند. همچنین مقایسه بیشتر منجر به در دسترس بودن بیشتر اطلاعات (برای اعتباردهندگان، سرمایه‌گذاران و تنظیم‌کننده‌ها) می‌شود که این امر منجر به عدم تقارن اطلاعاتی کمتر می‌شود (دی فرانکو و همکاران، ۲۰۱۱). پژوهش‌های پیشین نشان می‌دهد که مقایسه با هزینه سرمایه ارتباط منفی دارد (مجید و یان، ۲۰۲۱)، اما ریسک سقوط قیمت سهام (کیم و همکاران، ۲۰۱۶) و حجم اطلاعات را افزایش می‌دهد (چوی و همکاران، ۲۰۱۵) و به سرمایه‌گذاران در تصمیم‌گیری کمک می‌کند (چن و گونگ^{۲۹}، ۲۰۱۹؛ یانگ و زنگ^{۳۰}، ۲۰۱۵). با این حال، علیرغم چنین مزایای بزرگی از قابلیت مقایسه صورت‌های مالی، پژوهش‌ها در مورد عوامل تعیین‌کننده قابلیت مقایسه صورت مالی کاملاً محدود است. برخی از پژوهش‌های قبلی در این حوزه نقش استانداردهای گزارش‌دهی را در شکل‌دهی مقایسه‌پذیری نشان می‌دهند (کاسینو و گاسن^{۳۱}، ۲۰۱۵)، و تنها تعداد کمی به عوامل فشار رقابتی، جهت‌گیری استراتژیک، عملکرد اجتماعی شرکت، سبک حسابرس و ویژگی‌های کمیته حسابرسی را مستند کرده‌اند (اندراوز و همکاران^{۳۲}، ۲۰۱۸؛ مجید و همکاران، ۲۰۱۸؛ وانگ و همکاران^{۳۳}، ۲۰۲۰). با این حال، پژوهش‌های موجود تأثیر حاکمیتی را که توسط هیئت‌های مختلف در بهبود قابلیت مقایسه و کاهش شفافیت اطلاعات ایجاد می‌شود نادیده گرفته‌اند. با بررسی‌های صورت گرفته به نظر می‌رسد تنوع هیئت مدیره از طریق جنسیت و تخصص با قابلیت مقایسه همراه است. در این باره آلپورت^{۳۴} (۱۹۵۴) بیان می‌کند در شرایط بهینه، زمانی که به گروهی از افراد وظایف مشابهی محول می‌شود، ممکن است وضعیت برابری داشته باشد و (یا) اهداف مشترکی داشته باشد، پس هماهنگی بین اعضای گروه افزایش می‌یابد، که این امر به غلبه بر تضاد منافع و سایر کلیشه‌ها کمک می‌کند و در نهایت منجر به عملکرد بالای هیئت مدیره، به عنوان مثال، بهبود نظارت بر مدیریت شود. علاوه بر این، تجربه اعضای گروه (دوویدیو و همکاران^{۳۵}، ۲۰۰۳) نیز باعث می‌شود که اعضای گروه در دقت تصمیم‌گیری که منجر به اصلاحات مورد نیاز می‌شود، تجدید نظر کنند که منجر به مدیریت با کیفیت بالاتر می‌شود. در این باره چارچوب تئوری نمایندگی (جنسن و مک‌لینگ، ۱۹۷۶) نشان می‌دهد که ساز و کارهای حاکمیتی با کیفیت بالاتر ممکن است شفافیت را افزایش دهد که منجر به عدم تقارن اطلاعاتی کمتر شود (چانگ و همکاران، ۲۰۱۰). کارتر و همکاران^{۳۶} (۲۰۰۳) مستند کرد که تعداد بیشتری از زنان در هیئت مدیره منجر به نظارت بیشتر بر مدیریت، کاهش تمایل فرصت‌طلبانه و افزایش استقلال هیئت مدیره می‌شود (ترجسن و همکاران^{۳۷}، ۲۰۱۶). از این

²⁸ Financial Accounting Standards Board

²⁹ Chen & Gong

³⁰ Young & Zeng

³¹ Cascino & Gassen

³² Andreou et al

³³ Wang et al

³⁴ Allport

³⁵ Dovidio et al

³⁶ Carter et al

³⁷ Terjesen et al

رو، نظارت بهبود یافته و استقلال بیشتر هیئت‌ها می‌تواند منجر به افشای مالی با کیفیت بهتر شود (آباد و همکاران^{۳۸}، ۲۰۱۷). پژوهش‌های قبلی شواهد تجربی برای این مفهوم ارائه می‌دهند که تنوع جنسیتی بیشتر هیئت مدیره (یعنی تعداد بیشتر مدیران زن) ممکن است منجر به عدم تقارن اطلاعاتی کمتر، افزایش اطلاع‌رسانی قیمت سهام، افزایش افشای عمومی و منجر به شفافیت اطلاعاتی بالاتر شود (گل و همکاران^{۳۹}، ۲۰۱۱). علاوه بر این، زنان با اعتماد بیش از حد کمتر (لوندبرگ و همکاران^{۴۰}، ۱۹۹۴) و ارزش‌های اخلاقی بالاتر همراه هستند (پان و اسپارکس^{۴۱}، ۲۰۱۲). همچنین زنان در تصمیم‌گیری‌های خود ریسک‌گریز و محافظه‌کار در نظر گرفته می‌شوند (پاول و آتسیک^{۴۲}، ۱۹۹۷). پس نقش زنان در هیئت مدیره شرکت با کیفیت بالاتر گزارش مالی و استانداردهای حسابداری برتر برای افزایش شهرت و کاهش خطر دادرسی مرتبط هستند (علی و همکاران^{۴۳}، ۲۰۲۰). بنابراین، تنوع جنسیتی ممکن است به عنوان نشانه‌ای از مکانیسم‌های برتر حکمرانی و افشای مالی با کیفیت بالاتر در نظر گرفته شود (برامر و همکاران^{۴۴}، ۲۰۰۹). علاوه بر این سرمایه‌گذاران نهادی نقش مهمی در حاکمیت شرکتی ایفا می‌کنند و نقش تأثیرگذاری بر رفتار مدیریتی مانند مدیریت پول نقد، تنوع بخشی، اجتناب از مالیات، ریسک‌پذیری، فرهنگ سازمانی، تصمیمات بشردوستانه، تعدیل اهرم شرکت، نوآوری شرکت، و کارایی سرمایه‌گذاری دارد (هوانگ و ژو^{۴۵}، ۲۰۱۵). در واقع این نقش به کاهش مسائل نمایندگی بین مدیران و نمایندگان و بهبود عملکرد شرکت کمک می‌کند (شلیفر و ویشنی^{۴۶}، ۱۹۸۶). سرمایه‌گذاران نهادی وظیفه دارند تا از منافع سهامداران خود محافظت کنند، به همین دلیل است که آن‌ها ترجیح می‌دهند در شرکت‌هایی با حاکمیت مؤثر سرمایه‌گذاری کنند (چانگ و ژانگ^{۴۷}، ۲۰۱۱). نقش حاکمیتی مالکیت نهادی، محیط اطلاعات شرکت را با کاهش مدیریت سود، بهبود کیفیت سود، افزایش دنبال کردن تحلیل‌گران، افزایش جریان اطلاعات خاص شرکتی، و محدود کردن پنهان‌سازی اطلاعات منفی، بهبود می‌بخشد (کورنت و همکاران^{۴۸}، ۲۰۰۷؛ چگون و همکاران^{۲۰۱۴}). پس می‌توان گفت نظارت توسط سرمایه‌گذاران نهادی، مدیریت را منضبط می‌کند و قابلیت مقایسه را افزایش می‌دهد. همچنین سرمایه‌گذاران نهادی به‌ویژه به مقایسه‌پذیری علاقه‌مند هستند، زیرا توانایی آن‌ها را برای مقایسه راه‌های سرمایه‌گذاری و گرفتن بهترین تصمیم‌ها بهبود می‌بخشد. پس با در نظر گرفتن تأثیر مثبت مالکیت نهادی، انتظار می‌رود وقتی مالکیت نهادی بالا است، تأثیر تنوع هیئت مدیره بر قابلیت مقایسه بارزتر شود (اولاه و همکاران، ۲۰۲۲).

پیشینه تحقیق پژوهش

هیئت‌مدیره‌های شرکت به دلیل ماهیت استراتژیک تصمیماتشان بر تمامی نتایج سازمانی تأثیر می‌گذارند. ایده تنوع در دو دهه گذشته پس از شکست‌های حاکمیتی فوق‌العاده و افزایش تقاضا از سوی سرمایه‌گذاران و تنظیم‌کننده‌ها

³⁸ Abad et al

³⁹ Gul et al

⁴⁰ Lundeberg et al

⁴¹ Pan & Sparks

⁴² Powell & Ansic

⁴³ Ali et al

⁴⁴ Brammer et al

⁴⁵ Huang & Zhu

⁴⁶ Shleifer & Vishny

⁴⁷ Chung & Zhang

⁴⁸ Cornett et al

برای نظارت بهبود یافته مورد توجه قرار گرفته است. از آن زمان، فرصت‌ها و چالش‌های ارائه شده توسط تنوع هیئت مدیره مدت‌هاست که پژوهشگران را مجذوب خود کرده است. تنوع جنبه‌های مختلفی مانند سن، جنسیت، تخصص فنی و تجربه اداره یک کسب و کار دارد. پژوهش‌های قبلی نشان می‌دهد که تنوع به طرق مختلف به عنوان مثال ریسک سقوط قیمت سهام شرکت، نگهداری وجه نقد، قیمت‌داری، عملکرد شرکت، سرمایه‌گذاری شرکتی، مدیریت سود، مسئولیت اجتماعی شرکت و ریسک‌پذیری شرکتی و غیره بر روی آن‌ها تأثیر می‌گذارد. با این حال، در ادامه به بیان پارهای از پژوهش‌های تجربی پرداخته می‌شود که در این زمینه انجام شده و به نحوی با موضوع پژوهش ارتباط پیدا می‌کنند. افزون بر این، برخی از پژوهش‌ها به منظور ایجاد پشتوانه برای به‌کارگیری متغیرهای این پژوهش بیان شده است.

علی و همکاران (۲۰۲۱)، در پژوهشی تأثیر متغیرهای تنوع هیئت مدیره (سن، جنسیت، ملیت، تحصیلات، تصدی، و تخصص) بر ترجیحات سرمایه‌گذاری سرمایه‌گذاران نهادی خارجی شرکت غیرمالی چینی از سال ۲۰۰۹ تا ۲۰۱۸ را با استفاده از تحلیل رگرسیون با رویکرد داده‌های ترکیبی بررسی کرد. یافته‌ها این پژوهش حاکی از آن است، متغیرهای تنوع هیئت مدیره (جنسیت، ملیت، تحصیلات و تخصص مالی) به طور مثبتی با مالکیت نهادی خارجی در شرکت‌های غیرمالی چینی مرتبط است، که نشان می‌دهد سرمایه‌گذاران نهادی خارجی درصد بالایی از شرکت‌های غیرمالی چینی را با تنوع جنسیت، ملیت، مالکیت دارند.

اولاه و همکاران (۲۰۲۲)، رابطه بین تنوع هیئت مدیره (تنوع رابطه محور، تنوع وظیفه محور و تنوع کلی هیئت مدیره) و قابلیت مقایسه صورت‌های مالی با نقش مالکیت نهادی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس‌های شنژن و شانگهای چین از سال ۲۰۰۵ تا ۲۰۲۰ را با استفاده از تحلیل رگرسیون با رویکرد داده‌های ترکیبی بررسی کردند. یافته‌ها این پژوهش حاکی از آن است، مالکیت نهادی به طور مثبت بر ارتباط بین تنوع هیئت مدیره و قابلیت مقایسه صورت‌های مالی تأثیر می‌گذارد. علاوه بر این، تأثیر مثبت تنوع، مالکیت نهادی و قابلیت مقایسه در شرکت‌های غیردولتی و دوره‌های غیربحرانی بارزتر است.

جویتا^{۴۹} (۲۰۲۳)، در پژوهشی رابطه حق الزحمه حسابرسی، تنوع جنسیتی هیئت مدیره و کیفیت گزارشگری مالی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار اندونزی از سال ۲۰۱۹ تا ۲۰۲۱ را با استفاده از تحلیل رگرسیون با رویکرد داده‌های ترکیبی بررسی کرد. یافته‌ها این پژوهش حاکی از آن است، نقش زنان در هیئت مدیره و کمیته حسابرسی، علیرغم ناتوانی هیئت مدیره در افزایش کیفیت صورت‌های مالی هنگام بررسی، توانست کیفیت صورت‌های مالی شرکت را ارتقا بخشد. اما نقش حق الزحمه حسابرسی نیز در نظارت بر کیفیت ارائه صورت‌های مالی شرکت بسیار مهم به نظر می‌رسد. هزینه خدمات برای انجام خدمات حسابرسی صورت‌های مالی و کشف احتمال تقلب توسط هیئت مدیره اخذ می‌شود. اگر حق الزحمه حسابرسی زیاد باشد، گزارش حسابرس حرفه‌ای تر می‌شود، بنابراین اقلام تعهدی اختیاری را به حداقل می‌رساند و نظارت انجام شده توسط هیئت مدیره و کمیته حسابرسی زن را تقویت می‌کند.

بشیری منش و وقفی (۱۴۰۰)، در پژوهشی نقش حضور زنان در هیئت مدیره بر کیفیت اطلاعات صورت‌های مالی شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران از سال‌های ۱۳۹۲ تا ۱۳۹۸ را با استفاده از تحلیل رگرسیون با

رویکرد داده‌های ترکیبی بررسی کرد. یافته‌ها این پژوهش حاکی از آن است، وجود زن در ساختار مدیریت شرکت‌های بورسی موجب افزایش کیفیت اطلاعات شرکت شده است. بدین شکل که حضور زنان بین اعضای هیئت‌مدیره، که تنوع جنسیتی اعضای هیئت‌مدیره است، تأثیر مستقیم و معناداری بر بیان صادقانه گزارش‌های مالی و به‌موقع بودن گزارش‌های مالی دارد و همچنین باعث افزایش قابلیت مقایسه صورت‌های مالی می‌شود.

جعفری و همکاران (۱۴۰۰)، در پژوهشی رابطه قابلیت مقایسه صورت‌های مالی و ساختار سررسید بدهی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران از سال ۱۳۹۲ تا ۱۳۹۸ را با استفاده از تحلیل رگرسیون با رویکرد داده‌های ترکیبی بررسی کرد. یافته‌ها این پژوهش حاکی از آن است، بین قابلیت مقایسه سود، قابلیت مقایسه جریان‌های نقدی عملیاتی و ساختار سررسید بدهی رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد.

امیری و همکاران (۱۴۰۱)، در پژوهشی تأثیر حاکمیت شرکتی بر خوش بینی مدیران و قابلیت مقایسه صورت‌های مالی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران از سال ۱۳۹۳ تا ۱۳۹۷ را با استفاده از تحلیل رگرسیون با رویکرد داده‌های ترکیبی بررسی کرد. یافته‌ها این پژوهش حاکی از آن است، از میان سازوکارهای انتخاب شده حاکمیت شرکتی؛ استقلال هیئت‌مدیره، نقش دوگانه مدیر عامل، تمرکز مالکیت و مالکیت نهادی بر رابطه بین خوش بینی مدیریت و قابلیت مقایسه صورتهای مالی موثر هستند، اما رقابت در بازار محصول بر رابطه بین خوش بینی مدیریت و قابلیت مقایسه صورتهای مالی موثر نیست.

فرضیه‌های پژوهش

این پژوهش شامل دو فرضیه اصلی به شرح زیر است:

فرضیه اصلی اول: بین تنوع هیئت‌مدیره با قابلیت مقایسه صورت‌های مالی رابطه معناداری دارد.

فرضیه اصلی دوم: مالکیت نهادی بر رابطه بین تنوع هیئت‌مدیره و قابلیت مقایسه صورت‌های مالی تأثیر معناداری دارد.

جامعه و نمونه آماری

جامعه آماری این پژوهش شامل اطلاعات مالی کلیه شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران در بازه زمانی ۱۳۹۷ تا ۱۴۰۰ می‌باشند. براساس شرایط زیر شرکت‌های عضو نمونه به صورت حذفی از بین شرکت‌های عضو جامعه آماری مدنظر قرار گرفته شده‌اند:

شرکت‌های نمونه جزء بانک‌ها و مؤسسات مالی (شرکت‌های سرمایه‌گذاری، واسطه‌گری مالی، شرکت‌های هلدینگ و لیزینگ‌ها) نباشند؛ زیرا افشای اطلاعات مالی و ساختارهای راهبردی شرکتی در آن‌ها متفاوت است.

سال مالی شرکت‌ها منتهی به پایان اسفندماه هر سال باشد.

تا پایان سال مالی ۱۳۹۶ در بورس اوراق بهادار تهران پذیرفته باشند.

در دوره زمانی موردنظر از بورس اوراق بهادار تهران خارج نشده باشند.

با اعمال شرایط فوق تعداد جامعه آماری در دسترس به ۱۱۷ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تقلیل یافته و در نهایت به‌عنوان نمونه انتخاب شده‌اند.

اطلاعات مالی موردنیاز این پژوهش از جمله ارتباطات سیاسی شرکت‌ها به همراه یادداشت‌های توضیحی به‌منظور استخراج داده‌های موردنیاز در دسترس باشد. با اعمال شرایط فوق تعداد جامعه آماری در دسترس به ۱۱۷ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تقلیل یافته و در نهایت به‌عنوان نمونه انتخاب شده‌اند.

ابزارها، روش‌های گردآوری و تجزیه و تحلیل داده‌ها

در پژوهش حاضر، جهت گردآوری مبانی نظری، ادبیات موضوع و مباحث تئوریک پژوهش از منابع کتابخانه‌ای (کتاب، مقالات و مجلات موجود)، پایان‌نامه‌ها، نشریات معتبر بین‌المللی که به‌صورت آنلاین در پایگاه‌های اینترنتی موجود بوده و سایر پایگاه‌های علمی معتبر استفاده شده و همچنین، جهت گردآوری داده‌های مورد نیاز برای انجام این پژوهش نیز، از صورت‌های مالی و گزارش‌های هیئت‌مدیره شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، داده‌های موجود در سایت کدال و نرم‌افزار ره‌آورد نوین بهره گرفته شده است. به‌همین منظور ابتدا داده‌های جمع‌آوری شده از طریق نرم‌افزار اکسل طبقه‌بندی و سپس با کمک نرم‌افزارهای Eviews 7 و Stata 14 تجزیه و تحلیل نهایی صورت گرفته است.

روش پژوهش

پژوهش حاضر از نوع پژوهش‌های پس‌رویدادی می‌باشد و از نظر هدف کاربردی است. با توجه به این که داده‌های پژوهش بدون دخالت محقق گردآوری شده از نوع پژوهش‌های نیمه تجربی قلمداد می‌شود و به جهت تجزیه و تحلیل روابط بین متغیرها از نوع پژوهش توصیفی-همبستگی می‌باشد.

متغیرهای پژوهش و نحوه اندازه‌گیری آن‌ها

قابلیت مقایسه صورت‌های مالی متغیر وابسته پژوهش است. در این پژوهش برای اندازه‌گیری قابلیت مقایسه صورت‌های مالی از معیار قابلیت مقایسه حسابداری که توسط الگوی دی‌فرانکو و همکاران^{۵۰} (۲۰۱۱) ارائه شده است استفاده می‌گردد. برای تعیین معیار قابلیت مقایسه در شرکت‌ها در صورتی که استانداردهای حسابداری یکسان باشند، دی‌فرانکو و همکاران (۲۰۱۱) از مقایسه خروجی سیستم حسابداری و شاخص اقتصادی شرکت استفاده می‌کنند. اگر سیستم‌های حسابداری بین شرکت‌ها یکسان باشد خروجی‌های سیستم حسابداری با شاخص اقتصادی شرکت مشابه خواهند بود. آن‌ها بازده سهام را به عنوان شاخص اقتصادی شرکت و سود حسابداری را به عنوان خروجی سیستم حسابداری در نظر گرفته‌اند. طبق روش دی‌فرانکو و همکاران برای ایجاد مقیاس سال-شرکت قابلیت مقایسه، در گام نخست اقدام به تخمین مدل زیر می‌شود:

رابطه (۱)

$$Earnings_{i,t} = \alpha_i + \beta_i Return_{i,t} + \varepsilon_i$$

⁵⁰ De Franco et al

که در آن:

Earning: سود خالص فصلی تقسیم بر ارزش بازار ابتدای دوره سهام شرکت i در دوره t
Return: بازده سهام شرکت i در دوره t که برابر است با تفاضل ارزش بازار هر سهم در پایان سال t و پایان سال $t-1$ به علاوه سود نقدی هر سهم در سال t ، تقسیم بر ارزش بازار هر سهم در سال $t-1$.
 پس از تخمین مدل فوق، مقادیر α_i و β_i محاسبه می‌گردند و با استفاده از معادله زیر، سود مورد انتظار شرکت i در دوره t برآورد می‌گردد:
 رابطه (۲)

$$E(Earning_{i,t}) = \alpha_i + \beta_j Return_{i,t} + \varepsilon_i$$

در رابطه فوق:

سود پیش‌بینی‌شده شرکت i در دوره t با استفاده از تابع حسابداری شرکت i و سود پیش‌بینی‌شده شرکت i در دوره t با استفاده از تابع حسابداری شرکت i است.
 سپس با استفاده از فرمول زیر در سطح هر صنعت، قابلیت مقایسه اطلاعات حسابداری شرکت i در سال t به دست می‌آید:
 رابطه (۳):

$$CompAcc_{ijt} = \frac{-1}{16} \sum_{t-15}^t | E(Earning)_{iit} - E(Earning)_{ijt}$$

n = تعداد شرکت‌های صنعت

$E(Earning)_{i,t}$ = سود مورد انتظار شرکت

$E(Earning)_{i,j,t}$ = میانگین سود مورد انتظار شرکت‌ها در صنعت j در سال t

پس هر چه، *CompAcc* بیشتر باشد، به معنای قابلیت مقایسه بیشتر اطلاعات حسابداری شرکت است (کلانتری و همکاران، ۱۴۰۰).

تنوع جنسیتی هیئت مدیره متغیر مستقل پژوهش است که از نسبت تعداد بانوان در هیئت مدیره به کل اعضای هیئت مدیره محاسبه می‌شود (عبدی و همکاران، ۱۳۹۸).

متغیر تعدیل گر پژوهش مالکیت سهامداران نهادی است که از طریق حاصل جمع درصد مالکیت تمامی سهامداران نهادی شرکت اندازه‌گیری می‌شود. مطابق با تعریف بند ۲۷ ماده ۱ قانون اوراق بهادار جمهوری اسلامی ایران، از سرمایه‌گذاران نهادی، هر شخص حقیقی یا حقوقی که بیش از ۵ درصد و یا بیش از ۵ میلیارد ریال از ارزش اسمی اوراق بهادار در دست انتشار را خریداری کند، نیز جزو این گروه از سرمایه‌گذاران محسوب می‌شوند. لذا با بررسی یادداشت‌های همراه در صورت‌های مالی، درصد مالکیت این سرمایه‌گذاران از سهام شرکت مشخص گردیده است (فخاری و طاهری، ۱۳۸۹).

متغیرهای کنترلی

در پژوهش حاضر بر اساس پیشینه پژوهش مجموعه‌ای از عواملی که بر قابلیت مقایسه صورت‌های مالی مؤثر هستند به‌عنوان متغیرهای کنترلی در نظر گرفته شده است، که عبارتند از:

اهرم مالی (LEV): برای محاسبه اهرم مالی از نسبت ارزش دفتری مجموع بدهی‌ها به ارزش دفتری مجموع دارایی‌ها شرکت i در پایان دوره زمانی t استفاده می‌شود.

اندازه شرکت ($Size$): برای محاسبه متغیر اندازه شرکت از معیارهایی نظیر لگاریتم مجموع فروش شرکت i در پایان دوره زمانی t استفاده می‌شود.

بازده دارایی‌ها (ROA): برای محاسبه متغیر بازده دارایی‌ها از سود قبل از مالیات و هزینه بهره (سود خالص عملیاتی) به میانگین مجموع دارایی‌ها شرکت i در پایان دوره زمانی t استفاده می‌شود.

مدل فرضیه‌های فرعی مربوط به فرضیه اصلی اول پژوهش

$$CompAc_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 BD_{i,t} + \beta_2 LEV_{i,t} + \beta_3 Size_{i,t} + \beta_4 ROA_{i,t} + \varepsilon_{i,t}$$

مدل فرضیه‌های فرعی مربوط به فرضیه اصلی دوم پژوهش

$$CompAc_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 BD_{i,t} + \beta_2 InsOwn_{i,t} + \beta_3 BD_{i,t} \times InsOwn_{i,t} + \beta_4 LEV_{i,t} + \beta_5 Size_{i,t} + \beta_6 ROA_{i,t} + \varepsilon_{i,t}$$

آمار توصیفی مربوط به متغیرهای پژوهش

قبل از این که به آزمون فرضیه‌های پژوهش پرداخته شود، در جدول (۲) شاخص‌های توصیفی متغیرهای پژوهش به صورت خلاصه مورد بررسی قرار می‌گیرد:

جدول (۲): آمار توصیفی متغیرهای پژوهش

نام متغیرها	میانگین	میانگین	انحراف معیار	حداقل	حداکثر
تنوع جنسیتی هیئت مدیره	۰/۰۰۶	۰/۰۰۰	۰/۰۳۳	۰/۰۰۰	۰/۲۰۰
قابلیت مقایسه صورت‌های مالی	-۰/۱۳۴	-۰/۰۹۷	۰/۱۳۰	-۰/۷۱۸	۱/۲۶
مالکیت نهادی	۶۶/۵۵۳	۷۲/۸۰۰	۲۲/۸۲۶	۰/۰۰۰	۹۹/۰۰۰
اهرم مالی	۰/۵۰۴	۰/۵۰۳	۰/۲۲۱	۰/۰۱۳	۱/۲۷۳
اندازه شرکت	۱۵/۳۹۰	۱۵/۱۳۸	۱/۵۹۱	۱۱/۶۸۶	۲۱/۳۲۷
بازده دارایی‌ها	۰/۱۹۴	۰/۱۷۲	۰/۱۷۴	-۰/۴۰۴	۰/۸۳۰

برآورد مدل و آزمون فرضیه

پژوهش حاضر شامل دو فرضیه اصلی می‌باشد، برای آزمون فرضیه پژوهش از مدل رگرسیون خطی چندمتغیره استفاده می‌شود. برای تجزیه و تحلیل رگرسیون چند متغیره نیاز است مفروضاتی نیز اعمال شود، که از جمله آن‌ها می‌توان به شامل همسانی واریانس، خود همبستگی و آزمون هم خطی، آزمون نرمال بودن توزیع باقی‌مانده‌ها اشاره کرد. برای اطمینان از همسانی واریانس از آزمون بروش-پاگان-گادفری استفاده می‌شود؛ همان‌گونه که مشاهده می‌شود مقدار احتمال آماره F برای مدل‌ها کم‌تر از ۵ درصد می‌باشد که نشان می‌دهد فرض عدم همسانی واریانس جملات خطا برای این مدل برقرار است. بر همین اساس فرض صفر این آزمون مبنی بر همسانی واریانس قابل پذیرش نمی‌باشد و برای پیشگیری از دستیابی به نتایج کاذب رگرسیون از روش حداقل مربعات تعمیم‌یافته (GLS^{51}) استفاده

¹ Generalized Least Square

شده است. آزمون نرمال بودن توزیع باقی مانده های مدل از مفروضه های تحلیل رگرسیون است؛ اما در صورتی که توزیع بدون چولگی شدید و تک نمایی باشد، توزیع نرمال بودن قابل توجیه است. با توجه به این که تعداد مشاهدات آماری پژوهش حاضر بیش از ۳۰ عدد می باشد (تعداد مشاهدات پژوهش حاضر ۵۸۵ سال-شرکت می باشد)؛ بنابراین فرض می شود داده ها به توزیع نرمال نزدیک بوده است (افلاطونی، ۱۳۹۴). در جدول (۳) نتایج آزمون لیمر و مفروضات مدل نمایش داده می شود.

جدول (۳): آزمون مفروضات مدل

فرضیه ها	آزمون چاو	الگوی انتخابی	آزمون هاسمن	الگوی انتخابی	آزمون همسانی	نتیجه آزمون همسانی	نرمال بودن
مدل فرضیه ۱	۰/۰۰۰۰	تابلویی	۰/۰۰۲۵	اثرات ثابت	۰/۰۰۰۰	عدم همسانی	۰/۰۰۰۰
مدل فرضیه ۲	۰/۰۰۰۰	تابلویی	۰/۰۰۴۰	اثرات ثابت	۰/۰۰۰۰	عدم همسانی	۰/۰۰۰۰

نتایج آزمون فرضیه های پژوهش

فرضیه اول پژوهش حاضر حاکی از آن است که «تنوع هیئت مدیره با قابلیت مقایسه صورت های مالی رابطه معناداری وجود دارد». با توجه به اطلاعات مندرج در جدول، مقدار سطح احتمال آزمون F در تمامی مدل ها برابر با صفر و کمتر از ۰/۰۵ می باشد، بنابراین، مدل معنادار بوده و بین متغیر مستقل و وابسته رابطه معناداری وجود دارد. همچنین آماره دوربین واتسون در مدل ها بین ۱/۵ تا ۲/۵ است، لذا می توان نتیجه گرفت اجزای خطا در مدل همبستگی معناداری با هم نداشته و رفتاری مستقل از هم دارند.

جدول (۴): خلاصه نتایج حاصل از آزمون فرضیه اول

نام متغیرها	ضریب	مقدار آماره t	سطح خطا
مقدار ثابت β_0	-۰/۵۴۰	-۲/۸۷۸	۰/۰۰۴۲
تنوع تحصیلات هیئت مدیره β_1	۰/۰۷۷	۳/۴۹۷	۰/۰۰۰۵
اهرم مالی β_2	-۰/۰۱۹	-۰/۸۸۲	۰/۳۷۸۱
اندازه شرکت β_3	۰/۰۲۲	۱/۸۳۸	۰/۰۶۶۶
بازده دارایی β_4	۰/۱۵۷	۳/۱۷۵	۰/۰۰۱۶
آماره F (Prob.)	۸/۳۲ (۰/۰۰۰۰)	ضریب تعیین	۰/۶۸۲
آماره دوربین واتسون	۲/۴۷	ضریب تعیین تعدیل شده	۰/۶۰۰

در فرضیه اول پیش بینی شده است که تنوع عملکرد تحصیلی بیشتر هیئت مدیره، قابلیت مقایسه صورت های مالی را افزایش می دهد. همان گونه که در جدول شماره بالا مشاهده می شود، سطح معناداری محاسبه شده برای متغیر تنوع تحصیلات هیئت مدیره کمتر از ۵ درصد (۰/۰۰۰۵) است. از این رو، می توان نتیجه گرفت که بین تنوع تحصیلات هیئت مدیره با قابلیت مقایسه صورت های مالی رابطه معناداری وجود دارد. از طرفی ضریب متغیر تنوع تحصیلات هیئت مدیره مثبت و ۰/۰۷۷ درصد است که نشان می دهد افزایش تنوع عملکرد تحصیلی هیئت مدیره موجب افزایش منابعی مانند ایده های تازه، اجتناب از ریسک غیر ضروری، تجربیات زندگی و نگرانی های مربوط به شهرت می شود

و از این رو شفافیت اطلاعاتی را بهبود می‌بخشد و فرصت‌طلبی را مهار می‌کند، که این اوامر منجر به مقایسه صورت‌های مالی بالاتر می‌شود. بنابراین، فرضیه فرعی اول پژوهش در سطح اطمینان ۰/۹۵ تأیید خواهد شد. از طرفی دیگر نتایج نشان داد اهرم مالی و اندازه شرکت با قابلیت مقایسه صورت‌های مالی رابطه معناداری ندارند، این در حالی است که بازده دارایی موجب افزایش قابلیت مقایسه صورت‌های مالی در شرکت‌های مورد بررسی می‌شود. فرضیه دوم پژوهش حاضر حاکی از آن است که مالکیت نهادی بر رابطه بین تنوع هیئت مدیره و قابلیت مقایسه صورت‌های مالی تأثیر معناداری دارد. خلاصه نتایج تحلیل رگرسیونی حاصل در جدول زیر ارائه شده است. مقدار سطح احتمال آزمون F مدل‌ها برابر با صفر و کمتر از ۰/۰۵ می‌باشد، بنابراین، مدل معنادار بوده و بین متغیر مستقل و وابسته یک رابطه خطی وجود دارد. همچنین آماره دوربین واتسون در مدل‌ها بین ۱/۵ تا ۲/۵ است، لذا می‌توان نتیجه گرفت اجزای خطا در مدل همبستگی معناداری با هم نداشته و رفتاری مستقل از هم دارند.

جدول (۵): خلاصه نتایج آزمون فرضیه دوم

نام متغیرها	ضریب	مقدار آماره t	سطح خطا
مقدار ثابت β_0	-۰/۳۰۵	-۶/۵۳۵	۰/۰۰۰۰
تنوع تحصیلات هیئت مدیره β_1	۰/۰۱۵	۰/۵۳۳	۰/۰۴۴۱
مالکیت نهادی β_2	۰/۰۰۴	۱/۹۶۵	۰/۰۴۹۹
مالکیت نهادی $\times$ تنوع تحصیلات هیئت مدیره β_3	۰/۰۰۱	۲/۳۹۹	۰/۰۱۶۸
اهرم مالی β_4	۰/۰۲۶	۱/۹۸۱	۰/۰۴۸۲
اندازه شرکت β_5	۰/۰۲۷	۲/۷۲۰	۰/۰۰۶۸
بازده دارایی β_6	۰/۱۵۱	۲/۹۶۲	۰/۰۰۳۲
آماره F (Prob.)	۹/۷۹ (۰/۰۰۰۰)	ضریب تعیین	۰/۷۱۹
آماره دوربین واتسون	۲/۳۰	ضریب تعیین تعدیل شده	۰/۶۴۵

همان‌گونه که در جدول شماره (۵) مشاهده می‌شود، سطح معناداری محاسبه شده برای متغیر تنوع تحصیلات هیئت مدیره کمتر از ۵ درصد (۰/۰۴۴۱) و ضریب برآورد شده در سطح خطای ۵ درصد مثبت (۰/۰۱۵) است. از این رو، می‌توان نتیجه گرفت که تنوع تحصیلات هیئت مدیره با قابلیت مقایسه صورت‌های مالی رابطه مستقیم و معناداری دارد. از طرفی دیگر، سطح معناداری محاسبه شده برای متغیر نقش مالکیت نهادی کمتر از ۵ درصد (۰/۰۴۹۹) است. از این رو، می‌توان نتیجه گرفت که مالکیت نهادی بر قابلیت مقایسه صورت‌های مالی شرکت‌ها تأثیر معناداری دارد. همچنین، ضریب برآورد شده برای متغیر مالکیت نهادی شرکت‌ها در سطح خطای ۵ درصد (۰/۰۰۴) است؛ این یافته حاکی از این است که نقش مالکیت نهادی در شرکت‌ها منجر به افزایش قابلیت مقایسه صورت‌های مالی می‌شود. از سوی دیگر، ضریب برآورد شده حاصلضرب مالکیت نهادی در تنوع تحصیلات هیئت مدیره شرکت‌ها به‌عنوان متغیر تعدیل‌گر معنادار (۰/۰۱۶۸) است که نشان می‌دهد، نقش مالکیت نهادی موجب تعدیل رابطه‌ی بین تنوع تحصیلات هیئت مدیره و قابلیت مقایسه صورت‌های مالی می‌شود؛ با توجه به این که ضریب مثبت متغیر نقش مالکیت نهادی به‌عنوان تعدیل‌گر می‌توان گفت تنوع تحصیلی هیئت مدیره تأثیر بیشتری بر قابلیت مقایسه در حضور مالکیت نهادی در شرکت‌های عضو نمونه دارد. بنابراین، فرضیه دوم پژوهش در سطح اطمینان ۰/۹۵ رد نخواهد شد. از

طرفی دیگر نتایج نشان داد اهرم مالی، بازده دارایی و اندازه شرکت موجب افزایش قابلیت مقایسه صورت های مالی در شرکت های مورد بررسی می شوند.

بحث و نتیجه گیری

همانطور که بیان شد هدف پژوهش بررسی نقش مالکیت نهادی بر رابطه بین تنوع هیئت مدیره و قابلیت مقایسه صورت های مالی شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار است. نتایج فرضیه اول پژوهش نشان می دهد شد فرضیه اصلی اول نشان داد تنوع هیئت مدیره با قابلیت مقایسه صورت های مالی شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار رابطه مثبت و معناداری دارد. پس می توان گفت تنوع هیئت مدیره موجب افزایش قابلیت مقایسه صورت های مالی می شود. به عبارت بهتر، هیئت مدیره های سازمان به دلیل ماهیت استراتژیکی که دارند تصمیماتشان بر تمام نتایج سازمان تأثیر می گذارند و باعث بهبود قابلیت مقایسه می شود (آرارات و همکاران^{۵۲}، ۲۰۱۵). به عبارتی زمانی که تنوع جنسیتی در هیئت مدیره بیشتر باشد، منجر به نظارت مدیریتی بهتر و فرصت طلبی کمتری می شود که منجر به افشای مالی با کیفیت بالاتر می شود (اولاه و همکاران^{۵۳}، ۲۰۱۹؛ وحید^{۵۴}، ۲۰۱۹). از آنجایی که تنوع جنسیتی بیشتر کیفیت گزارش مالی را بهبود می بخشد، پس قابلیت مقایسه را نیز بهبود می بخشد. نتایج این فرضیه با پژوهش هایی اعم از داخلی همچون پژوهش بشیری منش و وقفی (۱۴۰۰) و پژوهش خارجی همچون اولاه و همکاران (۲۰۲۲) هم راستا می باشد.

فرضیه اصلی دوم پژوهش حاضر نقش مالکیت نهادی به عنوان تعدیلگر در رابطه بین تنوع هیئت مدیره و قابلیت مقایسه صورت های مالی شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار را مورد آزمون قرار داد و نتایج نشان داد که تنوع هیئت مدیره موجب افزایش قابلیت مقایسه صورت های مالی می شود. از طرفی دیگر مالکیت نهادی، محیط اطلاعات شرکت را با کاهش مدیریت سود، بهبود کیفیت سود، افزایش دنبال کردن تحلیل گران، افزایش جریان اطلاعات خاص شرکتی و محدود کردن پنهان سازی اطلاعات منفی، قابلیت مقایسه را بهبود می بخشد (کورنت و همکاران^{۵۵}، ۲۰۰۷؛ چگون و همکاران^{۵۶}، ۲۰۱۴). پس می توان گفت نظارت توسط سرمایه گذاران نهادی، مدیریت را منضبط می کند و قابلیت مقایسه را افزایش می دهد. پس با در نظر گرفتن تأثیر مثبت مالکیت نهادی بر قابلیت مقایسه صورت مالی انتظار می رود وقتی مالکیت نهادی بالا است، تأثیر تنوع هیئت مدیره بر قابلیت مقایسه بارزتر شود. نتایج این فرضیه با پژوهش خارجی همچون اولاه و همکاران (۲۰۲۲) هم راستا می باشد. اما با توجه به اینکه تا کنون پژوهشی در زمینه نقش مالکیت نهادی به عنوان تعدیلگر در رابطه بین تنوع هیئت مدیره و قابلیت مقایسه صورت های مالی در داخل کشور انجام نشده بود و در خارج از کشور نیز تعداد محدودی پژوهش در این زمینه وجود داشت، بیش از این امکان مقایسه دقیق نتایج پژوهش حاضر با سایر پژوهش ها میسر نگردید.

در این پژوهش برخی محدودیت ها وجود داشته است. با توجه به محدود بودن جامعه آماری به شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران و این که سال مالی آن ها منتهی به پایان اسفند ماه است، تعمیم نتایج به سایر شرکت ها باید با احتیاط انجام شود. اما با توجه به نتایج این پژوهش حضور زنان در ساختار مدیریتی شرکت می تواند

⁵² Ararat et al

⁵³ Ullah et al

⁵⁴ Wahid

⁵⁵ Cornett et al

به منزله یکی از ارکان راهبری شرکتی از سوی تحلیلگران مالی در نظر گرفته شود که به وظیفه گرایشی و بهبود کنترل و نظارت شده و افزایش کیفیت اطلاعات مالی منجر می‌شود. به پژوهشگران آتی توصیه می‌شود واکنش بازار سهام به حضور زنان در هیئت مدیره را از نظر حجم معاملات، بازدهی سهام و کسب بازده غیرعادی سهام تحلیل و بررسی کنند. از طرفی دیگر، به دنبال ساده‌سازی استانداردهای حسابداری، یعنی کاهش پیچیدگی و هزینه‌های پردازش اطلاعات گزارشگری مالی از طریق بهبود قابلیت مقایسه و درک اطلاعات باشند تا برخی منابع و تلاشهای خود را به سمت شرکت‌هایی که با کمبود سرمایه‌گذاران متخصص و عدم تقارن اطلاعاتی بالا در بین سرمایه‌گذاران مواجه هستند، سوق دهند. در نهایت این نتایج به سازمان بورس اوراق بهادار شرکت‌ها توصیه می‌شود، شرکت‌ها را از لحاظ قابلیت مقایسه صورت‌های مالی رتبه‌بندی کرده و گزارش آن را در دوره‌های منظم در اختیار استفاده‌کنندگان قرار دهد تا شرکت‌ها نیز در راستای افزایش قابلیت مقایسه اطلاعات مالی خود، بیشتر تلاش کنند.

منابع

- امیری، خ.، رضایی، ف.، و خلعتبری لیماکی، ع. (۱۴۰۱). تاثیر حاکمیت شرکتی بر خوش بینی مدیران و قابلیت مقایسه صورت های مالی. *دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت*، ۱۱(۳)، ۱۴۵-۱۶۱.
- بابایی، ق.، پاک مرام، ع.، بادآور نهندي، ی. و رضایی، ن. (۱۴۰۰). ارتباط مسئولیت پذیری اجتماعی و قابلیت مقایسه صورت های مالی با تأکید بر نقش سهام داران نهادی. *دانش حسابداری*، ۱۴(۲)، ۴۳-۶۶.
- بشیری منش، ن. و وقفی، ح. (۱۴۰۰). تأثیر حضور زنان در هیئت مدیره بر ویژگی های کیفی اطلاعات مالی شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران. *زن در توسعه و سیاست*، ۱۹(۳)، ۴۷۷-۵۰۰.
- جعفری، ع.، گرگانلی دوجی، ج.، اشرفی، م. و نادریان، آ. (۱۳۹۹). پیامدهای قابلیت مقایسه صورت های مالی از دیدگاه سرمایه گذاران و اعتبار دهندگان با تأکید بر نقش مالکیت نهادی. *پیشرفت های حسابداری*، ۱۱(۱)، ۹۵-۱۲۸.
- رضایی، ز.، و کیانی، ف. (۱۴۰۰). بررسی تأثیر عدم اطمینان اقتصادی بر رابطه بین قابلیت مقایسه صورت های مالی و خطر سقوط قیمت سهام در بورس اوراق بهادار تهران. *پیشرفت های مالی و سرمایه گذاری*، ۲(۴): ۷۳-۱۰۵.
- رضایی پشته نوئی، ی. و عبداللهی، ا. (۱۳۹۸). قابلیت مقایسه صورت های مالی و احتمال گزارشگری متقلبانه. *پژوهش های حسابداری مالی*، ۱۱(۴۰): ۸۹-۱۰۴.
- خزایی، م.، زلفی، ح.، و افلاطونی، ع. (۱۴۰۰). نقش تعدیل گر ساختار مالکیت بر رابطه قابلیت مقایسه صورت های مالی و مدیریت سود. *پژوهش های تجربی حسابداری*، ۱۱(۱)، ۱-۲۲.
- عبدالرحیمیان، م. ح. و مهدوی میمند، ع. (۱۳۹۹). بررسی تاثیر تنوع جنسیتی اعضای هیئت مدیره بر رابطه بین اثربخشی کمیته حسابرسی و حق الزحمه حسابرسی در شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، سومین کنفرانس بین المللی ترفندهای مدرن مدیریت، حسابداری، اقتصاد و بانکداری با رویکرد رشد کسب و کارها، تهران.
- عبدی، م.، کاظمی علوم، م.، محمدپور زنجانی، م.، و پرویزی، آ. (۱۳۹۸). تنوع جنسیتی اعضای کمیته حسابرسی، هیئت مدیره و مدیر مالی و افشای مسئولیت پذیری اجتماعی شرکت: آزمون نظریه دیگر گزینی. *بررسی های حسابداری و حسابرسی*، ۲۶(۳): ۵۶۹-۵۴۴.
- کلاتری، ع.، محمدی، م.، و بهروزنیا، ع. (۱۴۰۰). بررسی رابطه بین قابلیت مقایسه صورتهای مالی و ساختار سررسید بدهی شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران. *رویکردهای پژوهشی نوین در مدیریت و حسابداری*، ۵(۷۳): ۱۴۵-۱۸۵.
- نجفیان، خ.، و صفری گرایلی، م. (۱۳۹۶). معاملات با اشخاص وابسته و قابلیت مقایسه صورت های مالی: آزمون تجربی نظریه تضاد منافع. *فصلنامه علمی پژوهشی حسابداری مدیریت*، ۱۰(۳۵): ۷۷-۹۰.
- وزیری، ن. (۱۴۰۰). تاثیر تحصیلات هیئت مدیره بر عملکرد زیست محیطی با تأکید بر شفافیت اطلاعاتی. *چشم انداز حسابداری و مدیریت*، ۴(۱)، ۱۳۵-۱۴۸.
- Abad, D., Lucas-Pérez, M. E., Minguez-Vera, A., & Yagüe, J. (2017). Does gender diversity on corporate boards reduce information asymmetry in equity markets? *Business Research Quarterly*, 20(3), 192-205
- Allport, G. W. (1954). *The nature of prejudice*. Addison-Wesley.
- Ali, A., Ammar, G., Rashid, A., & Muhammad, L. (2020). Women on board and auditors, assessment of the risk of material misstatement. *Eurasian Business Review*, 11, 679-708.
- Ali Gull, A. (2018). *Gender-diverse boards and financial statements quality: the role of female directors' attributes*. *Economics and Finance*. Le Mans Université., English. ffnNT: 2018LEMA2001ff. ffitel-0183456

- Andreou, P. C., Fiordelisi, F., Harris, T., & Philip, D. (2021). Institutional ownership and firms' thrust to compete. *British Journal of Management*, 00, 1–25.
- Ararat, M., Aksu, M., & Tansel Cetin, A. (2015). How board diversity affects firm performance in emerging markets: Evidence on channels in controlled firms. *Corporate Governance: An International Review*, 23(2), 83–10
- Brammer, S., Millington, A., & Pavelin, S. (2009). Corporate reputation and women on the board. *British Journal of Management*, 20(1), 17–29
- Barth, M. E., Landsman, W. R., Lang, M., & Williams, C. (2012). Are IFRS-based and US GAAP-based accounting amounts comparable? *Journal of Accounting and Economics*, 54(1), 68–9.
- Bilal, C. S., & Komal, B. (2018). Audit committee financial expertise and earnings quality: A metaanalysis. *Journal of Business Research*, 84, 253–270.
- Cao, Q., Hu, N., & Chen, L. (2016). Auditor flow and financial statement comparability: Evidence from audit firm mergers in China. *China Journal of Accounting Studies*, 4(3), 263–286
- Cao, Y., Dong, Y., Lu, Y., & Ma, D. (2020). Does institutional ownership improve firm investment efficiency? *Emerging Markets Finance and Trade*, 56(12), 2772–2792
- Cascino, S., & Gassen, J. (2015). What drives the comparability effect of mandatory IFRS adoption? *Review of Accounting Studies*, 20(1), 242–282.
- Carter, D. A., Simkins, B. J., & Simpson, W. G. (2003). Corporate governance, board diversity, and firm value. *Financial Review*, 38(1), 33–53.
- Chircop, J., Collins, D. W., Hass, L. H., & Nguyen, N. Q. (2020). Accounting comparability and corporate innovative efficiency. *The Accounting Review*, 95(4), 127–151.
- Chen, W., Collins, D. W., Kravet, T., & Mergenthaler, R. D. (2018). Financial statement comparability and the efficiency of acquisition decisions. *Contemporary Accounting Research*, 35(1), 164–202.
- Choi, J.-H., Choi, S., Myers, L., & Ziebart, D. (2019). Financial statement comparability and the informativeness of stock prices about future earnings. *Contemporary Accounting Research*, 36(1), 389–417.
- Chen, A., & Gong, J.J. (2019). Accounting comparability, financial reporting quality, and the pricing of accruals. *Advances in Accounting*, 45, 100415.
- Cornett, M. M., Marcus, A. J., Saunders, A., & Tehranian, H. (2007). The impact of institutional ownership on corporate operating performance. *Journal of Banking and Finance*, 31, 1771–1794
- Chung, K. H., Elder, J., & Kim, J. (2010). Corporate governance and liquidity. *Journal of Financial and Quantitative Analysis*, 45(02), 265–291.
- Chung, K. H., & Zhang, H. (2011). Corporate governance and institutional ownership. *Journal of Financial and Quantitative Analysis*, 46(1), 247–27.
- Cumming, D., Leung, T. Y., & Rui, O. (2015). Gender diversity and securities fraud. *Academy of Management Journal*, 58(2), 1572–1593.
- De Franco, G., Kothari, S. P., & Verdi, R. S. (2011). The benefits of financial statement comparability. *Journal of Accounting Research*, 49(4), 895–931.
- Dhole, S., Liu, L., Lobo, G. J., & Mishra, S. (2021). Economic policy uncertainty and financial statement comparability. *Journal of Accounting and Public Policy*, 40(1), 106800.
- Dovidio, J. F., Gaertner, S. L., & Kawakami, K. (2003). Intergroup contact: The past, present, and the future. *Group Processes and Intergroup Relations*, 6(1), 5–21
- FINANCIAL ACCOUNTING STANDARDS BOARD (FASB). (2010). *The conceptual framework for financial reporting*, qualitative characteristics of useful financial information
- Francis, J. R., Pinnuck, M. L., & Watanabe, O. (2014). Auditor style and financial statement comparability. *Accounting Review*, 89(2), 605–633.
- Gul, F. A., Srinidhi, B., & Ng, A. C. (2011). Does board gender diversity improve the informativeness of stock prices? *Journal of Accounting and Economics*, 51(3), 314–338.

Harjoto, M. A., Laksmana, I., & Yang, Y. W. (2018). Board diversity and corporate investment oversight. *Journal of Business Research*, 90, 40–47.

Huang, W., & Zhu, T. (2015). Foreign institutional investors and corporate governance in emerging markets: Evidence of a split-share structure reform in China. *Journal of Corporate Finance*, 32, 312–326

Imhof, M. J., Seavey, S. E., & Smith, D. B. (2017). Comparability and cost of equity capital. *Accounting Horizons*, 31(2), 125–138.

Imhof, M. J., Seavey, S. E., & Watanabe, O. V. (2018). Competition, proprietary costs of financial reporting, and financial statement comparability. *Journal of Accounting, Auditing and Finance*, 31(1), 114–142.

Jensen, M. C., & Meckling, W. H. (1976). Theory of the firm: Managerial behavior, agency costs and ownership structure. *Journal of Financial Economics*, 3(4), 305–360.

Juwita, R. (2023). The Role of Gender Diversity in Corporate Governance for Quality Assurance of Financial Reports with Audit Fees as Moderating Variables. *European Journal of Business and Management Research*, 8(1), 93-99.

Jebran, K., Chen, S., & Zhang, R. (2020). Board diversity and stock price crash risk. *Research in International Business and Finance*, 51, 101

Kim, J.-B., Li, L., Lu, L. Y., & Yu, Y. (2016). Financial statement comparability and expected crash risk. *Journal of Accounting and Economics*, 61(2–3), 294–312.

Kim, J., Kim, R., & Kim, S. (2020). Does financial statement comparability mitigate delayed trading volume before earnings announcements? *Journal of Business Research*, 107, 62–75.

Kim, J., Li, L., Yi, L., & Yu, Y. (2021). Financial statement comparability and managers' use of corporate resources. *Accounting and Finance*, 61, 1697–1742.

Kim, R., Kim, S., & Musa, P. M. (2018). When does comparability better enhance relevance? Policy implications from empirical evidence. *Journal of Accounting and Public Policy*, 37(5), 436–457.

Kim, S., Kraft, P., & Ryan, S. G. (2013). Financial statement comparability and credit risk. *Review of Accounting Studies*, 18(3), 783–823

Kyaw, K., Olugbode, M., & Petracci, B. (2015). Does gender diverse board mean less earnings management? *Finance Research Letters*, 14, 135–14

Lee, M.-G., Kang, M., Lee, H.-Y., & Park, J. C. (2016). Related-party transactions and financial statement comparability: Evidence from South Korea. *Asia-Pacific Journal of Accounting and Economics*, Routledge, 23(2), 224–252.

Li, N., & Wahid, A. S. (2018). Director tenure diversity and board monitoring effectiveness. *Contemporary Accounting Research*, 35(3), 1363–1394

Liu, G., & Sun, J. (2010). Director tenure and independent audit committee effectiveness. *International Research Journal of Finance and Economics*, 51, 176–189.

Lundeberg, M. A., Fox, P. W., & Puncóchaí, J. (1994). Highly confident but wrong: Gender differences and similarities in confidence judgments. *Journal of Educational Psychology*, 86(1), 114–121.

Majeed, M. A., Yan, C., & Tauni, M. Z. (2018). How does competition shape managerial decisions? Product market competition and financial statement comparability. *Management Decision*, 56(11), 2437–2471.

Majeed, M. A., & Yan, C. (2022). *Financial statement comparability and stock liquidity: Evidence from China*. Applied Economics, Forthcoming.

Pan, Y., & Sparks, J. R. (2012). Predictors, consequence, and measurement of ethical judgments: Review and meta-analysis. *Journal of Business Research*, 65(1), 84–91.

Pelled, L. H., Eisenhardt, K. M., & Xin, K. R. (1999). Exploring the black box: An analysis of work group diversity, conflict, and performance. *Administrative Science Quarterly*, 44(1), 1–28

- Powell, M., & Ansic, D. (1997). Gender differences in risk behaviour in financial decision-making: An experimental analysis. *Journal of Economic Psychology*, 18(6), 605–628
- Simons, T., Pelled, L. H., & Smith, K. A. (1999). Making use of difference: Diversity, debate, and decision comprehensiveness in top management teams. *Academy of Management Journal*, 42(6), 662–673.
- Shleifer, A., & Vishny, R. W. (1986). Large shareholders and corporate control. *The Journal of Political Economy*, 94(3), 461–488
- Terjesen, S., Couto, E. B., & Francisco, P. M. (2016). Does the presence of independent and female directors impact firm performance? A multi-country study of board diversity. *Journal of Management and Governance*, 20(3), 447–483.
- Ullah, I., Fang, H., & Jebran, K. (2019). Do gender diversity and CEO gender enhance firm's value? Evidence from an emerging economy. *Corporate Governance (bingley)*, 20(1), 44–66.
- Wahid, A. S. (2019). The effects and the mechanisms of board gender diversity: Evidence from financial manipulation. *Journal of Business Ethics*, 159(3), 705–725
- Wang, F., Zhang, Z., & Xu, L. (2020). Corporate social responsibility and financial statement comparability: Evidence from China. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*, 27(3), 1375–1394.
- Young, S., & Zeng, Y. (2015). Accounting comparability and the accuracy of peer-based valuation models. *The Accounting Review*, 90(6), 2571–2601
- Zhang, J. H. (2018). Accounting comparability, audit effort, and audit outcomes. *Contemporary Accounting Research*, 35(1), 245–27

Examining the Effect of Institutional Ownership on the Relationship between Board Diversity and Comparability of Financial Statements

Kazem Nahas¹ | Ehsan Mohammadi*²

Abstract

In the current research, the effect of institutional ownership on the relationship between the diversity of the board of directors and the comparability of financial statements in companies listed on the Tehran Stock Exchange has been tested. The current research is an applied research of the type of quasi-experimental research and its methodology is of the post-event type. In order to achieve the goals of the research, two main hypotheses and four sub-hypotheses have been formulated. Multivariate linear regression model and combined data were used to test the research hypotheses. The statistical sample of the research includes 117 companies accepted in the Tehran Stock Exchange, which were selected based on the available sampling method and were investigated during the years 2018 to 2022. The results show that the diversity of gender of the board of directors increases the comparability of financial statements. Institutional investors are therefore interested in comparability because it improves their ability to compare investment avenues and make the best decisions. On the other hand, considering the positive effect of institutional ownership, when institutional ownership is high, the effect of board diversity on comparability becomes more obvious.

Keywords: Institutional ownership, board diversity, comparability of financial statements.

¹ Assistant Professor of Accounting, Zand Shiraz Non-Profit University

² Corresponding author: Master's student in accounting majoring in management, Zand non-profit institute Shiraz/ Gentmohamadi@gmail.com